

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 10/1 2021 s. 29-41, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE -IcI STANDARTLAŞMAMIŞ BİR GELECEK ZAMAN EKİ OLABİLİR Mİ?

Banu GÜZELDEREN*

Geliş Tarihi: Ağustos, 2020

Kabul Tarihi: Ocak, 2021

Öz

XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu topraklarında eser vermeye başlayan Türklerin bu ilk dönem metinlerinde gözlemlendiğine göre yazı dilinde bir birlik bulunmamaktadır. Bir yazı dili olarak Osmanlı Türkçesinin doğuşuna kadar yazı dilinde çeşitli ağızlara ait özelliklerin bulunması doğal kabul edilmektedir.

Bu çalışmada bugün Türkiye Türkçesi ağızlarında varlığını sürdüren, standartlaşmamış dil öğelerinden olan -IcI gelecek zaman ekinin Eski Anadolu Türkçesine ait bir Kur'an çevirisi olan Türk İslam Eserleri Müzesi 40 numarada (TIEM 40) kayıtlı Kur'an çevirisindeki örnekleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla ilk önce ekin kökeni ve Türkiye Türkçesi ağızlarındaki durumu hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra ağızlarda gelecek zaman eki olarak varlığını sürdürdüğü düşünülen ekin tarihî dönemdeki tanıkları dikkatlere sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Eski Anadolu Türkçesi, Türkiye Türkçesi ağızları, -IcI eki, TIEM 40.

CAN -IcI BE A NON-STANDARD FUTURE TENSE SUFFIX IN THE OLD ANATOLIAN TURKISH?

Abstract

Turks who produced literary works in Anadolu since the 13th century, it is observed that, there was no unity in their written language at these dates. Until the birth of Ottoman Turkish as a written language, it is considered normal to have features of various dialects in Old Anatolian Turkish written language.

Today maintained its presence in Turkey Turkish, -IcI future tense suffix is one of the non-standardized element of language. In this study, we focused on the first examples of this suffix that we could define, seen in the Old Anatolian Turkish Quran Translation (TIEM 40). For this purpose, first of all, information was given about the origin of the suffix -IcI, and it's examples from Turkey Turkish dialects. After that, historical witnesses of the supplement, which is thought to have continued its existence as a future tense supplement, have been brought to attention.

Keywords: Old Anatolian Turkish, Turkey Turkish dialects, -IcI suffix, TIEM 40.

* Arş. Gör. Dr.; Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Dili, banudurgunay@akdeniz.edu.tr

1. Giriş

Standart dil (ölçünlü dil) bir dilin yazı dili olmanın şartlarını sağladığında söz konusu olan bir dil bilimi terimidir. Yazı dili, bir lehçenin seçilmiş bir ağzının esas alınmasıyla kurulur. Bu dilin harici, topluluğun ortak iletişimde kullanılmayan ağız özelliklerine yazı dilinde yer verilmesi bir dil kusuru kabul edilir (Karaağaç, 2013, s. 616). Dolayısıyla standartlaşmamış ağız özellikleri yazı dilinde kendisine fazlaca yer bulamaz.

Yazı dilinde ağız özelliklerinin ayırt edilebilmesi için de standart bir yazı dilinin mevcut olması ön koşuldur. Standart bir yazı dilinin oluşumu içinse en başta güçlü bir yönetici kesimin ihtiyaçlarına göre şekillenen kültür merkezlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Anadolu'ya gelen Türklerin XIII. yüzyıldan itibaren bu topraklarda eserler vermeye başladıkları bilinmektedir. Bu dönemden Osmanlı Türkçesinin bir yazı dili olarak doğuşuna kadarki metinlerin dilinde çeşitli boyların ağız özelliklerini taşıyan standartlaşmamış özelliklerin var olması doğaldır (Gülsevin, 2010, s. 193). Gürer Gülsevin, “Eski Anadolu Türkçesi Ağızları Üzerine” adını taşıyan çalışmasında Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin dilinin bugünkü Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi çeşitli özellikler taşıdığını ancak yazı dilinde bütün bu özelliklerin yaygın ve karakteristik olarak kendisine yer bulmadığını ifade eder (2010, s. 195-196).

Zeynep Korkmaz, Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde eserden esere değişen özelliklerin beyliklere ve hatta Oğuz boyları arasındaki farklılıklara bağlı olarak değerlendirilebileceğini söyler (2013, s. 108). Leylâ Karahan, “Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Yazı Dili-Ağız İlişkisi” adlı makalesinde Eski Anadolu Türkçesinin imtiyazlı bir ağız temelinde kurulduğunu ve diğer ağızların, lehçelerin ve dillerin etkisiyle geliştiğine dikkatleri çeker (2006, s. 3).

Mustafa Uğurlu, “gündelik dil dönemi” başlığı altında Eski Anadolu Türkçesi döneminde henüz yazı dilinden yani standartlaşmış, ölçünlüleşmiş bir yüksek dilden söz edilemeyeceğini belirtir (2011, s. 148). Metinlerin dili, metni kaleme alan kimsenin eğitim düzeyine, yazılış amacına, hedef kitesine ve yazıldığı kültür merkezine göre farklı özellikler taşır (Erdem, 2016, s. 101). Özkan Öztekten Eski Anadolu Türkçesi üzerine bugüne kadar yapılan çalışmaların sonuçlarına göre dönemin dilinin ses, şekil ve yazım özellikleri bakımından standartlarının bulunmadığını ifade eder (2018, s. 260). Bu dönemde Oğuz konuşma dilinin yazıya geçirilmesiyle bölgeye veya konuşura bağlı olarak farklı telaffuz ve yazım özellikleri metinlere yansımıştır (2018, s. 264). Bu farklı telaffuz ve yazımın etkisi aynı metinde bile farklı ses ve şekil özellikleriyle kendisini gösterebilmektedir (2018, s. 264). Gökhan Ölker de “Tarihi Belli Olmayan Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinin Tarihendirilmesinde Yeni Bir Kıstas: “et-/it-” ve “kıl-” Fiillerinin Kullanım Sıklığı” adlı makalesinde XIII. yüzyılda Anadolu’da Oğuz Türkçesinin kendi ağız özelliklerine uygun eserler vermeye başladığını ancak bu eserlerin bireysel ürünler olduğunu ve Oğuz Türkçesine dayalı bir yazı dilinin henüz oluşmadığını ifade eder (2015, s. 557).

Bu çalışmada; bugün Türkiye Türkçesi ağızlarında varlığını sürdüren, standartlaşmamış dil öğelerinden olan *-lci* gelecek zaman ekinin Eski Anadolu Türkçesine ait Türk İslam Eserleri Müzesi 40 numarada (TİEM 40) kayıtlı Kur’an çevirisindeki örnekleri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Sıfat-fiil eklerinin kendi içerisinde zaman anlamı taşıyor olmaları nedeniyle zaman eki durumuna geçebildikleri bilinmektedir (Mansuroğlu, 1956, s. 105; Eraslan, 1980, s. 8; Özmen,

2010, s. 478). Ancak sıfat-fiil kaynaklı zaman eklerinin özellikle üçüncü tekil şahıs çekimlerinde isim niteleyicisi olarak mı yoksa zaman eki olarak mı kullanıldığı kesin olarak tespit edilememektedir. Ahmet Bican Ercilasun, bu türlü eklerle yapılmış çekimlerde, *turur* bildircisinin kullanımına dikkatleri çeker ve bu kullanımın ekin isim hâlini koruduğunu düşündüğünü söyler (2014, s. 168). Bu durumda titizlikle yapılan metin çevirileri, ekin işlevinin doğru değerlendirilebilmesi için önemlidir.

Beylikler dönemi ve Osmanlı Devletinin ilk yıllarındaki yazı dili olan Eski Anadolu Türkçesi döneminde gelecek zaman için kullanılan Eski Türkçe *-ğay/-gey*, *-ğa/-ge*, *-daçıl/-deçi* eklerinin yerini *-isar/-iser* eki almıştır (Günşen, 2006, s. 60). Bu ekin yanında *-a/-e* istek kipi ekinin gelecek zaman işlevinde kullanıldığı ve nadiren de olsa Doğu Türkçesinin *-ğay/-gey* ekinin de gelecek zaman çekiminde kullanımda olduğu bilinmektedir (Mansuroğlu, 1956, s. 134; Günşen, 2006, s. 61).

Tarihî Türk dili alanında sıfat-fiil kaynaklı fiil çekim eklerinin tespitini sağlayacak öncelikli metinler Kur'an çevirileridir. Dinî metinler çevrilirken kutsal olmaları nedeniyle üzerinde titizlikle durulan metinlerdir (Ünlü ve Durgunay, 2016, s. 1525). Kur'an çevirilerinde ele alınan metnin kutsallığı nedeniyle çeviriyi yapanlar hem söz varlığını hem de zaman çekimlerini Türk diliyle tam anlamıyla karşılamak zorundadırlar. Çevirilerin satır altı olması da bu bire bir karşılık verme amacına hizmet eder. XIV. yüzyıl ortalarına veya XV. yüzyıla ait olduğu düşünülen TİEM 40, Eski Anadolu Türkçesi özellikleri taşıyan Kur'an çevirisidir. Kur'an'ın Doğu Türkçesine ilk çevirilerinden olan TİEM 73'teki gelecek zaman çekimlerinin TİEM 40'taki karşılıkları taranırken *-daçıl/-taçıl* ile kurulu yapının Eski Anadolu Türkçesine ait çeviride hemen hemen her zaman *-IcI* ekiyle karşılandığı tespit edilmiştir. Söz konusu ek, dönemin diğer metinlerinden farklı bir özellik arz ettiği için, *-IcI* ekli gelecek zaman çekiminin Eski Anadolu Türkçesinde standartlaşmamış bir gelecek zaman eki olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Bu çalışmada gelecek zaman çekimli fiil özelliği gösteren malzeme dikkatlere sunulmaya çalışılacaktır. Bunun için ilk önce *-daçıl/-taçıl* ve *-IcI* ekleriyle ilgili bilgiler verilecek, daha sonra *-IcI* ekinin TİEM 40'ta çekimli fiil oluşturduğu düşünülen örneklerinin üzerinde durulacaktır.

2. *-daçıl/-taçıl* Eki ve Tarihî Türk Dilindeki Durumu

Kâşgarlı Mahmud Çiğil, Kâşgar, Balasagun, Argu, Barsgan, Uygur ve Yukarı Çin'e kadar olan Türklerin çoğunun gelecek zaman ve gereklilik ifade eden *-GUÇI* ekini kullandığını ve bir kısmında ise bunun yerine *-daçıl/-taçıl* ekinin kullanıldığını, Karahanlı Türkçesiyle diğer Türk lehçeleri arasında bu ekin ayırt edici özelliğinin olduğunu ifade eder (DLT II: 46-51). Akartürk Karahan, Kâşgarlı'nın DLT'deki *-daçıl/-taçıl* ekiyle ilgili olarak verdiği bilgileri değerlendirmiş ve bu sıfat-fiil ekini Oğuzların ve onlara uyan diğer birtakım Türklerin kullandığı sonucuna ulaşmıştır (2013, s. 177-178).

Mecdut Mansuroğlu "Türkçede *-taçıl* Ekinin Fonksiyonları"nda ekin, ilk önce fiilden isim yapım eki olarak kullanıldığını söyler ve ekin daha sonra gereklilik yolu ile gelecek zaman anlamını kazandığını ifade eder (1956: 105).

-daçıl/-taçıl ekiyle zamir kökenli şahıs eklerinin bir arada kullanımı ile gelecek zamanın çekimlenmesi Orhun Türkçesi eserlerinde görülebilmektedir: "tabgaç oguz kıtañ buğäğü

kabış[s]ar kal-taçı biz", "Çinliler, Oğuzlar ve Kıtaylar, bu üçü birleşirlerse (biz) naçar kalırız" (Tekin, 2003, s.187). Annemarie von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*'nde bu gelecek zaman biçiminin özellikle yazıtlara özgü olduğunu ve yazmalarda çok nadiren kullanımda olduğunu söyler (2007, s. 82). Gabain ekin aynı zamanda bir işi yapmanı bildirme görevinde de sıklıkla kullanıldığını belirtir (2007, s. 55).

Kemal Eraslan *Eski Uygur Türkçesi Grameri*'nde gelecek zaman ekleri arasına sıfat-fiil eki kökenli olmayan -GAy ekini alır (2012, s. 343). -dAçI/-tAçI eki bu çalışmada gelecek zaman sıfat-fiilleri arasında değerlendirilir (2012, s. 360). Buna göre ek, diğer sıfat-fiillerde olduğu gibi zaman ifadesi taşır ve bu açıdan zarf-fiillerden ayrılır (2012, s. 359). Eraslan bir başka çalışmasında -dAçI/-tAçI ekiyle -IçI sıfat-fiil ekinin hemen hemen aynı anlam ve işlevde olduğunu söyler (1980, s. 91). Eraslan, ekin işlevleri arasında gelecek zamanı bildirmesine yer vermezse de (1980, s. 91-93) eklerin karşılıklı olarak incelenmesinin önemine işaret eder. *Eski Türkçede İsim Fiiller* adını taşıyan çalışmasında Eraslan, sıfat-fiillerin zaman bildirerek nesnelere geçici hareket niteliğiyle karşılayarak zarf-fiillerden ayrıldığını ve aynı zamanda bu özelliğin şekil ve zaman eki durumuna geçmelerini de sağlayabildiğine dikkati çeker (1980, s. 8). -dAçI/-tAçI ekinin, Eski Türkçede geniş ölçüde kullanıldığını, buna karşılık Karahanlı, Harezmi Türkçesi ve Kıpçak Türkçesinde daha az kullanıldığını söyler (1980, s. 61). Eraslan, Eski Türkçe devresinde ekin zaman eki olarak kullanıldığını belirtir (1980, s. 62). Karahanlı Türkçesi döneminde de zaman eki olarak kullanılabilen ek, Harezmi ve Kıpçak Türkçesi dönemlerinde bu işlevini yitirir (1980, s. 62)¹.

Mansuroğlu, Karahanlı Türkçesi döneminde -dAçI/-tAçI ekinin, zamir kökenli bildirme ekleri olarak zaman bildirebildiğini söyler (1998, s. 162). Necmettin Hacıeminoğlu, *Karahanlı Türkçesi Grameri*'nde, bu dönemde gelecek zaman çekiminin -GA, -GAy ve -GU ekleriyle yapıldığını, Eski Türkçede sıklıkla kullanılan -dAçI/-tAçI ekli gelecek zaman çekimininse bu dönem metinlerinde az kullanıldığını söyler (2003: 187). Hacıeminoğlu, az kullanılan bu ekin örneğini vermez. Carl Brockelmann, gelecek zamanda beklenen veya olması istenenlerin -GA ve -GAy ekleriyle ifade edildiğini söyler (1954, s. 239). Brockelmann -dAçI/-tAçI ekini sıfat-fiil ekleri arasında ele alır. Bu ekin, olması yakın, beklenen hareketleri karşılamada kullanıldığını ve bu yaklaşan hareketleri karşılayan isimler türettiğini söyler (1954, s. 261).

Ekin *Kutadgu Bilig*'de oldukça az sayıda örneğinin olduğu görülmektedir. Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Filler* adlı çalışmasında, Karahanlı Türkçesi döneminde gelecek zamanı ifade eden çekimli fiil olarak kullanımına *Kutadgu Bilig*'den bir örnek verir (2016, s. 80). *Kutadgu Bilig Grameri: Fiil*'i hazırlayan Ercilasun ve *Karahanlı Türkçesi Fiil Grameri*'ni hazırlayan Galip Güner, *Kutadgu Bilig*'de iki örnekte ekin kullanımını tespit etmiştir (Ercilasun, 2014, s. 169; Güner, 2008, s. 477-478). Bu iki örneğin de üçüncü tekil şahıs çekimi olduğu görülmektedir. Bu örnekler şöyledir: "habib sawçı yolu mini yet-teçi", "sevgili habercinin yolu beni selamete götürecektir" (KB 388); "tirig bolduñ erse özün öl-deçi", "bugün dirisin, fakat bir gün mutlaka öleceksin" (KB 1066). (Hacıeminoğlu, 2016, s. 80; Ercilasun, 2014, s. 169; Güner, 2008, s. 477-478). *Doğu Türkçesi İlk Kur'an Çevirilerinde Fiiller* başlıklı yüksek lisans tezinde, Karahanlı Türkçesi dönemine ait, Rylands Kur'an çevirisinde ve Harezmi Türkçesi dönemine ait Hekimoğlu ve Özbekistan Kur'an çevirilerinde ekin gelecek zaman bildirme işlevinde kullanılmadığı tespit edilmiştir (Durgunay, 2016, s. 133-

¹ Brockelmann, Kazan Türkçesinde şekil ve zaman eki olarak -dAçI/-tAçI ekinin kullanımda bulunduğunu ifade eder (Brockelmann, 1954'ten aktaran Eraslan, 1980, s. 62).

135). Buna karşılık ekin TIEM 73'te tüm şahıslarda birçok örnekte kullanıldığı ve Anonim Kur'an çevirisinde sınırlı sayıda örnekte de olsa kullanıldığı görülmüştür (Durgunay, 2016, s. 133-135).

Saadet Çağatay, "Eski Osmanlıca'da Fiil Müştakları" başlıklı, sıfat-fiilleri ele aldığı makalesinde Orhun Yazıtları ve Eski Uygur Türkçesi metinlerinde sıkça kullanılan bu sıfat-fiilin Osmanlı Türkçesinde pek seyrek olarak kullanıldığını belirtir (1947, s. 551). Bang, *-daç* ekinin çok erken bir tarihte ve özellikle "l,n,r"den sonra getirilerek gelecek zamanı ifade ettiğini söyler (aktaran, Çağatay, 1947, s. 551). Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi* adlı eserinde, Yenisey ve Orhun Yazıtları döneminde gelecek zaman görevi ile isim, fiil ve çekimli fiil olarak kullanılabilen bir *-taçI*, *-daçI* ekinin olduğunu söyler (2013, s. 51). Bu ekin Eski Oğuz Türkçesinde bir süre daha kullanıldığını söyler (2013, s. 52). Korkmaz, Orhun ve Yenisey Yazıtları döneminde kullanılan gelecek zaman işlevindeki *-daçI/-taçI* ekinde Oğuz Türkçesinin payı olduğunu düşünür, ekin yazıtlarda karşılaşılan Eski Oğuzca bir özellik olabileceğini ileri sürer. Karışık lehçe özellikleri taşıyan metinlerden biri olan Ali'nin *Kıssa-yı Yûsuf*'unda ekin gelecek zaman işlevinde kullanıldığı görülmektedir: "hem memleket iyesi boldaç sen; hem rāhatlık beşāret buldāç sen" (B 4r/16, B 4v/1), "hem memleket sahibi olacaksın hem [de] sevinç [ve] rahatlık bulacaksın" vd.

3. *-IçI* Ekinin Kökeni ve Türkiye Türkçesi Ağzlarındaki Durumu

Mansuroğlu, *-ğuç/-güç* ekinin fiilden isim yapan *-ğu/-gü* ekinin *-çI* isimden isim yapma ekiyle birleşmesinden oluştuğunu söyler (1953, s. 341). Mansuroğlu ekin her zaman işi görmeyi anlatan isimler türettiğini söyler ve bugün Türkiye Türkçesindeki şekle doğru gelişmesini şöyle ifade eder: *-ğuç*, *-güç* > *-ucu*, *ücü* > *ıç*, *ıç* (1953, s. 343). Muharrem Ergin ve Kemal Eraslan, Mansuroğlu'nun bu gelişme tablosuna Batı Türkçesinde *ğ/g* yutulmasına bağlı olarak ekin ilk önce *-uç*, *-üç* şeklini aldığını ve daha sonra iki ünlü arasında kalan ötümsüz ünsüzün ötümlüleşmesine bağlı olarak *-uç*, *-üç* şekline geçtiğini ilave ederler (Ergin, 1962, s. 181; Eraslan, 1980, s. 91).

-IçI sıfat-fiil ekinin, *-dUr*, *-dIr* ile birlikte yüklem olarak kullanımda olduğu ve gelecek zamanı bu şekilde yansıttığı Saadet Çağatay tarafından ifade edilmiştir (Çağatay, 1947, s. 550). Jean Deny, *Türk Dilinin Grameri (Osmanlı Lehçesi)*'nde *-(y)ıç* ekini geniş zaman sıfat-fiili olarak ele alır (1941: 501). Deny, bu ekle kurulan isimlerin bazen şimdiki zamanı ve bazen de gelecek zamanı ifade edecek şekilde kullanıldığını söyler (1941, s. 501). Deny, ekin ifade ettiği gelecek zaman kavramının Eski Anadolu Türkçesinde daha belirgin olduğuna dikkati çeker (1941, s. 501). Ayrıca Deny, ekin niyetlilik anlamına gelecek şekilde çekimini şöyle örneklemektedir:

müfret: de-yici-yim (veya de-yici-m)	cemi: de-yici-yik
de-yici-ñ	de-yici-ñiz
de-yici	de-yici-ler (1941, s. 384).

Türk Dil Bilgisi'nde Muharrem Ergin ve *Türkçenin Dil Bilgisi*'nde Günay Karaağaç ekin, eskiden beri kullanımda olan fiilden isim yapım eki olduğunu söylerler (Ergin, 1962, s. 181; Karaağaç, 2012, s. 285-286). Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*'nde *-IçI/-UçU* sıfat-fiil ekinin *-dIr / -dUr* bildirme eki ile genişletilerek veya *i-* ek fiiliyle

çekime girerek yüklem olduğunu ifade eder (2003, s. 965). Tahsin Banguoğlu ekin süreklilik bildiren sıfat-fiil eki oluşunu vurgular (2011, s. 425).

Vecihe Hatiboğlu ekin, ağızların bir kısmında yakın geleceği karşıladığı bilgisini verir (1974, s. 75). Leylâ Karahan da *-IcI*, *-UcU* ekinin Adana, Hatay, Kahramanmaraş ve kısmen de Gaziantep ağızlarında *-acak/-ecek* ekinin yanında yakın geleceği karşıladığını söyler (1996, s. 147). Ahad Üstüner, *Anadolu Ağızlarında Sıfat Fiiller* adlı çalışmasında *-IcI*; *-UcU* ekinin bugünkü Türk lehçelerinin bir kısmında sıfat-fiil eki olarak kullanıldığını söyler (2000, s. 136). Üstüner, Türkiye Türkçesinde daha çok fiilden isim yapım eki olarak kullanılan ekin, ağızlarda nadiren sıfat-fiil eki olarak kullanımda olduğunu belirtir (2000, s. 136). Üstüner, Türkiye Türkçesi Ağızlarında *-IcI* ekiyle kurulu fiil çekimlerini dokuz örnekte tespit etmiştir (2000, s. 139-140). Üstüner, *-IcI* ekinin, bir zaman eki olarak kullanıldığını söyleyebilmek için daha fazla malzemeye ihtiyaç duyulduğunu belirtir (2000, s. 139). Türkiye Türkçesi ağızlarından derlediği örneklerde ekin, *-AcAk* gelecek zaman ekinin değişik bir şekli veya *-IcI/-UcU* ekinin fiil çekim oluşu ihtimallerini akla getirdiğinden söz eder, örneklerin az sayıda oluşu nedeniyle ihtiyatlı davranarak kesin bir hükme varmaz (2000, s. 139).

Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekimi adlı çalışmasında Özgür Ay, söz konusu ekle yapılmış fiil çekimlerini *-AcAK* ekinin "bazı yörelerde tamamen ince sıradan ünlülerle çekimlenmesi"ne bağlı olarak düşünmüştür (2009, s. 56). Ay, ekle ilgili ağızlardaki kullanımlara birçok örnek verir: "garıçım, o adamlar pacadan *eniciler*" (2009, s. 144); "ben nereye *gidicim*"; "ha geldim ha *gelicim*"; "o sarı pamuğu getireceğler eve, tophıyacağlar; onu *getiriciler*, onu tek tek ellerinden çekirdēni *çıkarıcılar*" (2009, s. 56). Üstüner ve Ay'ın derlediği cümleler, TİEM 40'taki ifadelere büyük ölçüde benzemektedir.

Ahmet Günşen, "Anadolu Ağızlarında Farklı Bir Gelecek Zaman Eki ve Çekimi: *-ıci/-ici*; *-ucu/-ücü*" başlıklı çalışmasında Türkiye Türkçesi ağızlarında *-acak/-ecek* gelecek zaman ekinin ve seyrek olarak, belirli ağızlarda *-ıci/-ici*, *-ucu/-ücü* gelecek zaman ekinin kullanıldığını ifade eder (2006, s. 65). Günşen Gaziantep, Adana, Hatay, Kahramanmaraş ve bu bölgelerden göç alan Kırşehir Kayseri gibi Türkiye Türkçesi ağızlarında bulunan ekin ya daha önce fark edilmediğini, ya da *-AcAk* ekinin ses ve şekil değişimine bağlı olarak açıklandığını örnekleri değerlendirerek ortaya koyar (2006, s. 74). Ayrıca Günşen, ekin bir gelecek zaman eki olarak değerlendirildiği çalışmalarda yuvarlak ünlüyle örneklerine yer verilmediğini ancak ekin *-ucu/-ücü* biçimindeki örneklerinin de bulunduğu ilk kez dikkatleri çekmiştir (2006, s. 77).

Mehmet Özmen, "*-IcI/-UcU* Ekinin Gelecek Zaman Eki Olarak Kullanılması Üzerine" adlı makalesinde Hatay-Erzin, Başlamış Köyünden derlemelerle birlikte ekin basit ve birleşik çekimlerini örnekler (2010, s. 481-486). Özmen bunun yanı sıra ekin, Adana'nın Yumurtalık, Ceyhan, Kozan ilçeleriyle Osmaniye, Kahramanmaraş, Hatay, Kilis illerinde ve Kayseri'yle Gaziantep'in bazı bölgelerinde gelecek zamanı ifade etmede kullanıldığı bilgisini de verir (2010, s. 486). Tüm bu derlemeler Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinden TİEM 40'ta örneklerine rastlanan standartlaşmamış ağız özelliğinin bugüne yansımaları olarak da düşünülebilir.

4. *-IcI* Ekli Gelecek Zaman

TİEM 40'taki *-IcI* ekiyle kurulmuş, gelecek zaman işlevinde olduğu düşünülen örneklerde sıklıkla *bayık* "şüphesiz, kuşkusuz" sözcüğü ile sağlanan bir kesinlik ifadesinin olduğu görülmektedir. Söz konusu özellik, ekin mutlak gelecek zamanı ifade etmekte

kullanıldığını düşündürmektedir. İlgili ifadelerin diğer Kur'an çevirilerinde de şahıs zamirleriyle vurgulanarak ifade edildiği görülür: "ançada kim aydı idin feriştelere *men kıldaçı-men* yer içinde halife" (TİEM 73 5r/1=2/30); "bolğay kim *sen öldürgen sen* özünni, izleri üze, eger bitmeseler bu sözge; katıg kaçğu için" (Hekimoğlu 282a/6=18/5). Kur'an çevirilerinde mutlak gelecek zaman ifadesi zamir vurgulanarak elde edilmiştir. Bu durum ilgili ayetlerdeki ilahî anlamla da ilgili olarak düşünülebilir.

Aşağıda TİEM 40'taki *-IcI* ekiyle ilgili örneklerden sonra, Diyanet İşleri Başkanlığının *Kuran-ı Kerim Meâli*'nden alıntılarla ilgili çekimin Türkiye Türkçesindeki şekli dikkatlere sunulmuştur. Söz konusu ayetlerin TİEM 73'teki karşılıkları ve gerekli görüldüğünde diğer Doğu Türkçesi ile yapılan Kur'an çevirilerindeki karşılıkları dipnotlarda gösterilmiştir.

4.1. Teklik 1. Şahıs

"Bayık ben **eyleyiciven** yirde halife" (TİEM 40 3b/10=2/30): "Hani, Rabbin meleklerle, 'Ben yeryüzünde bir halife **yaratacağım**' demişti" (Diyanet, 2009, s. 6).²

"Bayık ben **kılıcıvan** seni, âdamılar için uyılası gişi" (TİEM 40 9b/7=2/124): "Ben seni insanlara önder **yapacağım**" (Diyanet, 2009, s. 21).³

"Bayık ben **indüriciven** anı üzerünüze" (TİEM 40 58b/1=5/115): "Allah da, 'Ben onu size **indireceğim**' [...] demişti" (Diyanet, 2009, s. 131).⁴

"İşlen yirünüz halunuz üzere; Bayık ben **işleyiciven**" (TİEM 40 67b/2=6/135): "De ki: 'Ey kavmim! Elinizden geleni yapın. Ben de (görevimi) **yapacağım**'" (Diyanet, 2009, s. 152).⁵

"Dakı iy kavmum! İşlen yirlülenmekligünüz üzere yânî kuvvatunuz-ıla beni helâk eylemege dürişün, bayık ben **işleyiciven**" (TİEM 40 109a/5=11/93): "Ey kavmim! Elinizden geleni yapın. Şüphesiz ben de (elimden geleni) **yapacağım**" (Diyanet, 2009, s. 243).

"Dakı göz dutun, bayık ben sizün-ile göz **dutıcıvan**" (TİEM 40 109a/6=11/93).⁶

"Bayık ben **işleyiciven** şunu, irtte" (TİEM 40 140a/10= 18/23): "Hiçbir şey hakkında sakın 'yarın şunu **yapacağım**' deme" (Diyanet, 2009, s. 310).⁷

"Bayık ben **ayrılıcıvan** Çalabumdın yana" (TİEM 40 189b/11=29/26): "Ben, Rabbime (gitmemi emrettiği yere) **hicret edeceğim**" (Diyanet, 2009, s. 429).⁸

4.2. Teklik 2. Şahıs

"Pes ola kim, sen helâk **eyleyicisin** gündüzünü, anlarun izlerince [...] eger inanmayalar uşbu söze; katı kaygurmaktan" (TİEM 40 139a/7=18/6): "Demek sen, bu söze (Kur'an'a) inanmazlarsa, arkalarından üzüler âdeta **kendini tüketeceksin**" (özgün yazım, Diyanet, 2009, s. 307).⁹

² "ançada kim aydı idin feriştelere **men kıldaçı-men** yer içinde halife" (TİEM 73 5r/1=2/30).

³ "aydı **men kıldaçı men** seni kişilerke başçı" (TİEM 73 14v/8=2/124).

⁴ "aydı tanrı **men indürdeci men** anı silerniñ üze" (TİEM 73 94v/5=5/115).

⁵ "aygıl ay meniñ boğunum kılıñlar öziñizler üze **men kıldaçı men**" (TİEM 73 108v/2=6/135).

⁶ "ay meniñ boğunum kılıñlar orunuñuzlarda **men kıldaçı men**" (TİEM 73 171r/3=11/93).

⁷ "aymağıl oğ nersen **men kıldaçı men** tep anı erte" (TİEM 73 216v/1=18/23). Anonim Kur'an çevirisinde de gelecek zaman çekimi aynı ekle karşılanmıştır: "aymağıl bir nersen: **men kıldaçı-men** anı yarın tip" (Anonim 2b/4=18/23).

⁸ "aydı **men bardacı men** idimke" (TİEM 73 290v/7=29/26).

⁹ "bolğay kim **sen öldürdeci sen** özünni anlarñ izleri üze eger kærtünmeseler bu sözke kaçğun" (TİEM 73 214v/7-8=18/6). Aynı ayetin bir başka Kur'an çevirisinde *sen* şahıs zamiri almadan çevrildiği görülmektedir. Şu örnek

4.3. Teklik 3. Şahıs

Teklik üçüncü şahısla çekimli fiillerde zaman zaman *turur* bildircisine yer verilmiştir. Buna karşılık, *-IcI* gelecek zaman ekinin şahıs zamiri *ol* ile birlikte kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır.

Ercilasun, *turur* bildircisinin kullanımının ekin, isim hâlini koruduğunu düşündüğünü söyler (2015, s. 168). İncelenen metinlerin kutsallıkları nedeniyle titizlikle yapılan çeviriler olması, zaman bildiren fiillere Türk dilinde verilecek karşılıkların da yine zaman bildiren fiiller olmasını gerektirir. Çevirilerin satır altı olması da bu bire bir karşılık verme amacına hizmet eder. Dolayısıyla edebî metinlere göre, Kur'an çevirilerinde sıfat-fiil eklerinin çekimli fiil olup olmadıkları daha kolay anlaşılabilir. Aşağıdaki *turur* bildircisinin bulunduğu örneklerin de gelecek zaman bildirdiği düşünülmektedir.

"Bayık ol kim va'da virilürsüz ya'nî kıyamet günü, **gelicidür**; dakı degülsüz fevt olıcılar" (TİEM 40 67b/1=6/134): "Şüphesiz size va'dedilen şeyler mutlaka **gelecektir**" (özgün yazım, Diyanet, 2009, s. 152).¹⁰

"Bayık kıyamet **gelicidür**" (TİEM 40 148b/3=20/15): "Kıyamet mutlaka **gelecektir**" (Diyanet, 2009, s. 331).¹¹

"Bayık ölüm, ol kim kaçarsız andan, bayık **ol göricidür** sizi" (TİEM 40 264b/5=62/8): "De ki: 'Sizin kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm var ya, o mutlaka size **ulaşacaktır**'" (Diyanet, 2009, s. 615).¹²

4.4. Çokluk 1. Şahıs

"biz helâk **eyleyicilerüz** anı, kıyamet gününden ilerü, yâ azâb **eyleyicilerüz** ana, azab katı" (TİEM 40 136a/4=17/58): "Ne kadar memleket varsa hepsini kıyamet gününden önce ya **helâk edeceğiz**, ya da şiddetli bir azapla **cezalandıracağız**" (Diyanet, 2009, s. 300).¹³

"bayık biz **kurtarıcıvuz** seni, dakı ayâlunı illâ avratunı, oldı girü kalıcılardan" (TİEM 40 190a/9=29/33): "Biz, seni ve aileni **kurtaracağız**. Ancak karın başka. O, geride kalıp helâk edilenlerden olacaktır" (Diyanet, 2009, s. 430).¹⁴

"Bayık biz **indüricivüz**, uşbu köy kavmı üzere azab, gökden, andan ötürü kim oldılar fisk eylerler" (TİEM 40 190a/9=29/34): "Şüphesiz biz, bu memleket halkı üzerine, fasıklık ettiklerinden dolayı gökten bir azap **indireceğiz**" (Diyanet, 2009, s. 430).¹⁵

Anonim Kur'an çevirisinden alınmıştır: "andağ bolğay-sen **öldürdeçi** özünjı olarıñ idleri üze, eger kirtünmeseler bu söz birle" (Anonim 1a/2=18/6). Harezmi Türkçesi ile yapılan Kur'an çevirilerinden Hekimoğlu nüshasında TİEM 73'teki gibi şahıs zamiri vurguludur: "bolğay kim **sen öldürgen sen** özünjıni, izleri üze, eger bitmeseler bu sözge; katıg kağıu üçün" (Hekimoğlu 282a/6=16/6).

¹⁰ "bütünlükün ol kim va'de kıldınızlar **keldeçi ol**" (TİEM 73 108v/1=6/134).

¹¹ "çın uluğ kün **keldeçi turur**" (TİEM 73 229r/3=20/15). "haķıkat üze kıyâmet kün **kelgen** turur" (Hekimoğlu 301b/5=20/15).

¹² "ayğıl bütünlükün ölüm ol kim kaçır siler andın ol ölüm **keldeçi turur** silerke" (TİEM 73 409v/9=62/8).

¹³ "yoğ bir silerdin meger biz **yoğ yodun kıladaçı miz** anı kıyâmet künide öñdün azu **kınadaçı miz** anı katıg kın birle" (TİEM 73 210r/9=17/58).

¹⁴ Bu örnekte ekin gelecek zamanı karşıladığı, "*kutğardaçı miz: kurtaracağız*" ifadesinden sonra gelecek zaman sıfat fiili olarak da kullanıldığı görülmektedir: "*erür kaldaçıldın: helâk edilenlerden*": "**biz kutğardaçı miz** seni ewün boğunı meger hatunıñı erür kaldaçıldın" (TİEM 73 291r/9=29/33).

¹⁵ "**biz idtaçılar miz** bu kent boğunı üze kınını kökdin anın kim yarlığdın çıkar erdiler" (TİEM 73 291v/1=29/34).

4.5. Çokluk 2. Şahıs

Çokluk 2. şahıs ile ilgili metinde tek örnek bulunmaktadır. Bu örnekte *-IcI* ekli ifade diğer örneklerde olduğu gibi şahıs ekiyle çekime girmiştir. TİEM 73'te de ilgili ayet çekimli bir fiil olarak çevrilmiştir. Ancak ayet, Türkiye Türkçesine sıfat-fiil olarak aktarılmıştır.

"daki bilün kim bayık siz **iricisiz** ana" (TİEM 40 16b/11=2/223): "Allah'a karşı gelmekten sakının ve her hâlde O'nun huzuruna **varacağınızı** bilin" (Diyanet, 2009, s. 39).¹⁶

4.6. Çokluk 3. Şahıs

"bayık anlar, **göricilerdür** Çalabı'larını" (TİEM 40 105b/1=11/29): "Çünkü onlar Rablerine **kavuşacaklardır**" (Diyanet, 2009, s. 235).¹⁷

Sonuç

Bu çalışmanın nesnesi olan metinlerin kutsallıkları nedeniyle titizlikle yapılan çeviriler olması, zaman bildiren fiillere Türk dilinde verilecek karşılıkların da yine zaman bildiren fiiller olmasını gerektirir. Çevirilerin satır altı olması da bu bire bir karşılık verme amacına hizmet eder. Dolayısıyla edebî metinlere göre, Kur'an çevirilerinde sıfat-fiil eklerinin çekimli fiil olup olmadıkları daha kolay anlaşılabilir.

Çalışmada ilk önce tarihî Türk dilinde *-dAçI/-tAçI* ekinin gelecek zamanı bildirme işlevi üzerinde durulmuştur. *-dAçI/-tAçI* ekinin, zaman bildirme işleviyle TİEM 73'te tüm şahıslarda ve birçok örnekte tanıklandığı görülmektedir. Bunun dışında çok sınırlı sayıda olmakla birlikte *Kutadgu Bilig*'de; tefsir ve çeviri kısmının birbirinden farklı dil özellikleri taşıdığı düşünülen *Anonim Tefsir*'de de ekin gelecek zaman işlevinde örnekleri bulunmaktadır. Ek aynı işleviyle karışık lehçe özellikleri taşıyan eserlerden Ali'nin *Kıssa-i Yûsuf*'unda yine az sayıda örnekte tespit edilir. Fiil çekim eki olan *-dAçI/-tAçI*'nin izleri Eski Anadolu Türkçesi döneminin başlarına kadar bu şekilde takip edildikten sonra kullanımdan düştüğü görülmektedir.

Çalışmada Karahanlı Türkçesinde ilgili ekin gelecek zamanı bildirme işleviyle en çok kullanıldığı metin olan TİEM 73'teki gelecek zaman çekimleriyle TİEM 40'taki örnekler karşılaştırılmıştır. TİEM 73'teki *-dAçI/-tAçI* ekli gelecek zamanı bildiren örneklerin TİEM 40'ta *-IcI* eki ile karşılandığı görülmüştür. *-IcI* eki ile *-dAçI/-tAçI* sıfat-fiil eklerinin benzer yönlerini vurgulayan Eraslan'ın tespitine, Türk dilinin tarihî dönemlerindeki örnekleri açısından bakıldığında, gelecek zaman bildiren *-IcI* ve *-dAçI/-tAçI* eklerinin birbirlerine anlam ve görev bakımından benzer oldukları da eklenebilir. Her iki ekin tarihî Türk dili metinlerinde zamir kökenli şahıs ekleriyle çekime girmesi de bir diğer ortak yönleridir. Ancak burada bu çalışmada ele alınan örneklerden yola çıkılarak tekil ve çoğul 3. şahıs eklerinin istisna tutulması gerektiği görülmektedir. Gerek TİEM 73'te ve gerekse TİEM 40'ta 1. tekil ve çoğul şahıs ekleriyle 2. tekil ve çoğul şahıs eklerinin zamir kökenli olduğu görülmektedir. 3. tekil ve çoğul şahıs çekimlerinde, TİEM 73'te "ol" ile çekime giren örnekler olmasına karşılık TİEM 40'ta hiçbir örnekte zamir kökenli şahıs ekine rastlanmamıştır.

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait TİEM 40'ta ekin 1. ve 2. şahıslarda zamir kökenli şahıs ekleriyle çekime girmesine karşılık Türkiye Türkçesi ağızlarında tespit edilen *-IcI/-UcU* ekli gelecek zaman çekiminin ağırlıklı olarak iyelik kökenli şahıs ekiyle çekime girmesi

¹⁶ "korğunlar tañrıdın bilinler **siler kavuşdaçı siler** anar sewünç bérğil kértgüngenlerke" (TİEM 73 27r/8=2/223).

¹⁷ "anlar **kavuşdaçılar** idilerine" (TİEM 73 165v/4=11/29); "onlar Rablerine **kavuşacaklardır**" (Diyanet, 2009, s. 235).

aralarındaki en temel farklılığı göstermektedir. Ancak Türk dili tarihinde şahıs eklerinde değişmelerin örnekleri bulunmaktadır. Bugün Türkiye Türkçesi ağızlarında ağırlıklı olarak iyelik kökenli şahıs ekleriyle çekime giren ekin, şart kipinde de görülen böyle bir değişikliğe uğramış olabileceği söylenebilir. Deny'nin -(y)ici ekini geniş zaman sıfat-fiili olarak ele aldığı çalışmada ekin çekimlendiği örneklerde de 1. tekil şahıs çekimini hem zamir kökenli (*de-yici-yim*) hem de iyelik kökenli (*de-yici-m*) eklerle örneklemesi de bu bakımdan ilgi çekicidir.

Eski Anadolu Türkçesiyle hazırlanmış TİEM 40'ta *-IcI* ekinin TİEM 73'teki *-dAçI/-tAçI* ekine benzer şekilde dönemde kullanımda olan diğer gelecek zaman ekleriyle birlikte varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Kur'an çevirisi olması dolayısıyla zaman işlevini karşıladığı - özellikle 1. tekil ve çoğul şahıslarda- açıkça tespit edilebilen ekin, standartlaşmamış bir gelecek zaman eki olduğu düşünülebilir. Bu çalışmayla, bugün Türkiye Türkçesi ağızlarında yaşayan ve fiil çekimi olup olmadığının söylenmesinde ihtiyatlı davranılan örneklerin, tarihî kaynaklarda tanıklandığı da söylenebilir.

TİEM 40'taki *-IcI* eki ile kurulan gelecek zaman çekimlerinde, sıklıkla *bayık* "şüphesiz, kuşkusuz" sözcüğü ile sağlanan bir kesinlik ifadesinin olduğu görülmektedir. Söz konusu özellik, ekin mutlak gelecek zamanı ifade etmekte kullanıldığını düşündürmektedir. Aynı ifadelerin diğer Kur'an çevirilerinde de şahıs zamirleriyle vurgulanarak ifade edilmesi de bu bakımdan dikkat çekicidir. Belirtilen bu şahıs zamiri vurgusu, anlamı pekiştirdiği gibi ilgili metinler özelinde ilahî bir anlam taşımasına da bağlı olarak değerlendirilebilir.

Kısaltmalar

Anonim: Anonim Kur'an Çevirisi - Leningrad Asya Müzesi Kitaplığı nu. 2475 (Usta, 2011).

B: *Kıssa-yı Yûsuf* Berlin Nüshası (Cin, 2011).

DLT: *Dîvânü Lugâti't-Türk* Çevirisi (Atalay, 2013).

Hekimoğlu: Hekimoğlu Ali Paşa Camisi nu. 2 Kur'an Çevirisi (Sağol, 1993).

KB: *Kutadgu Bilig* (Arat, 2007).

TİEM 40: Türk ve İslam Eserleri Müzesi nu.40 Kur'an Çevirisi (Topaloğlu, 2018).

TİEM 73: Türk ve İslam Eserleri Müzesi nu.73 Kur'an Çevirisi (Ünlü, 2018).

Kaynaklar

Arat, R. R. (2007). *Kutadgu Bilig I metin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Atalay, B. (2013). *Divânü Lûgat-it Türk (birleştirilmiş birinci baskı I-III)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Ay, Ö. (2009). *Türkiye Türkçesi ağızlarında fiil çekimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Brockelmann, C. (1954). *Osttürkische grammatik der Islamischen litteratur-sprachen mittelasiens*. Leiden: E. J. Brill.

Cin, A. (2011). *Türk edebiyatının ilk Yûsuf ve Züleyhâ hikâyesi Ali'nin Kıssa-yı Yûsuf'u*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Çağatay, S. (1947). Eski Osmanlıca'da fiil müştakları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 5(5), 525-552.

- Deny, J. (1941). *Türk dili grameri (Osmanlı lehçesi)*. çev. Ali Ulvi Elöve. İstanbul: Maarif Vekaleti Yayınları.
- Diyanet (2009). *Kur'an-ı Kerim meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Durgunay, B. (2016). *Doğu Türkçesi ilk Kur'an çevirilerinde fiiller*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eraslan, K. (1980). *Eski Türkçede isim fiiller*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi grameri*. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2014). *Kutadgu Bilig grameri: fiil*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erdem, M. D. (2016). Ağızlardan etkilenme derecelerine göre Osmanlı ve Eski Anadolu Türkçesi metinleri ve bu metinlerin diline kaynaklık eden ağızlar. *İlmî Araştırmalar*. 22(2016), 83-101.
- Ergin, M. (1962). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Gabain, A. von (2007). *Eski Türkçenin grameri*. çev. Mehmet Akalın. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, G. (2010). Eski Anadolu Türkçesi ağızları üzerine. *Yaşayan ve Tarihi Türkiye Türkçesi Ağızları*. İstanbul: Özel Kitaplar, 193-205.
- Güner, G. (2008). *Karahanlı Türkçesinde fiiller*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günşen, A. (2006). Anadolu ağızlarında farklı bir gelecek zaman eki ve çekimi: -ıca/-ici; -ucu/-ücü. *Turkish Studies*. 1(2), 54-84.
- Hacıeminoğlu, N. (2003). *Karahanlı Türkçesi grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (2015). *Türk dilinde yapı bakımından fiiller: Eski Türkçeden Çağdaş Türk Şivelerine kadar*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Hatiboğlu, V. (1974). *Türkçenin ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin dil bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, A. (2013). *Dîvânu Lugâti't Türk'e göre XI. yüzyıl Türk lehçe bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, L. (1996). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, L. (2006). Eski Anadolu Türkçesinin kuruluşunda yazı dili-ağız ilişkisi. *Turkish Studies*. 1(1), 1-12.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri (şekil bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2013). *Türkiye Türkçesinin temeli Oğuz Türkçesinin gelişimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Mansuroğlu, M. (1953). Türkçede -GU ekinin fonksiyonları. *Türkiyat Mecmuası X*, 341-348.
- Mansuroğlu, M. (1956). Türkçede -taçı ekinin fonksiyonları. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1-2), 105-108.
- Mansuroğlu, M. (1998). *Karahanlıca*. çev. Mehmet Akalın. *Tarihî Türk Şiveleri*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

- Ölker, G. (2015). Tarihi belli olmayan Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin tarihlendirilmesinde yeni bir kıstas: “et-/it-” ve “kıl-” fiillerinin kullanım sıklığı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 4(2), s. 546-563.
- Özmen, M. (2010). -IcI/-UcU ekinin gelecek zaman eki olarak kullanılması üzerine. *Türk Dili Üzerine Makaleler*. Ankara: Akçağ Yayınları. s. 477-488.
- Öztekten, Ö. (2018). Eski Anadolu Türkçesi yazı dili midir?. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*. 11(24), 260-266.
- Sağol, G. (1993). *Old Turkish and Persian inter-linear Qur'an translations II: an inter-linear translation of the Qur'an into Khawarazm Turkish, introduction, text, glossary and facsimile: part I: introduction and text*. Harvard: Harvard University.
- Tekin, T. (2003). *Orhon Türkçesi grameri*. İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9.
- Topaloğlu, A. (2018). *XIV. yüzyılın ortalarında yapılmış satırasarı Kur'an tercümesi, 1 metin; 2 sözlük*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Uğurlu, M. (2011). Oğuzca ve Anadolu merkezli Oğuz Türkçesi. *Turkish Studies*. 6(1), 123-156.
- Usta, H. İ. (2011). *Orta Asya Kur'an tefsiri*. Ankara: Poyraz Ofset.
- Ünlü, S. (2018). *Karahanlı Türkçesi ilk Türkçe satır-altı transkribeli Kur'an tercümesi TIEM-73: tıpkıbasım Kur'an-ı Kerim transkribeli metin: 5-6*. Konya: Selçuklu Belediyesi Yayınları.
- Ünlü, S. ve Durgunay, B. (2016). Tarihi Türk dilinin yabancı kavramları karşılamada yetkinliği: ashâb kavramının Türkçe ilk Kur'an çevirilerindeki karşılıkları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 5(4), s. 1490-1531.
- Üstüner, A. (2000). *Anadolu ağızlarında sıfat fiiller*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Extended Abstract

This article focuses on one of the standardized language objects of Turkish, -IcI future tense suffix; that maintain its persistence in present day Turkey Turkish dialects, furthermore the author shall attempt to analyze -IcI future tense suffix usage examples in Türk İslam Eserleri Müzesi curation Article 40 (TIEM 40).

Upon comparison of TIEM 73 future tense conjugations with TIEM 40 future tense conjugation examples, it is observed that -dAçI/-tAçI future tense suffix appearing predominantly in TIEM 73 is substituted with -IcI future tense suffix in TIEM 40. -dAçI/-tAçI suffixes were predominantly employed for tense conjugations in Orkhun Turkish texts and the author observed the usage of these suffixes in TIEM 73 in ample examples with all persons. In addition, although limited in quantity, some examples of the future tense suffix can be seen in anonymous commentary section of Kutadgu Bilig, which is thought to demonstrate dissimilar characteristics to the commentary and translation sections of Kutadgu Bilig, What's more, very limited examples can also be seen in mixed language text of Ali's Kısısa-i Yusuf. The traces of verb conjugation suffix -dAçI/-tAçI can be followed until early periods of Old Anatolian Turkish and progressively its usage faded away. In that sense, it can be concluded that the future tense suffix, -dAçI/-tAçI, in TIEM 73 shows Oğuz Turkish characteristics.

Parallel with Eraslan's highlight on the similarities between -IcI suffix and -dAçI/-tAçI verbal adjective suffix, it can be added that -IcI and -dAçI/-tAçI suffixes demonstrate similar functions and meaning as future tense suffixes. Another commonality for these suffixes is that both suffixes are conjugated together with pronoun derived person suffixes.

In contrast to the -IcI suffix being conjugated together with pronoun derived person suffixes in TIEM 40 text which belongs to Old Anatolian Turkish period, future tense suffix -IcI/-UcU is conjugated together with possession derived person suffix, which constitute the one of the main differences of these suffixes. However, the traces of evolution of the person suffixes cannot be followed in Turkish Language history. In caution, it can be claimed that the suffix being conjugated together with possession derived person suffixes has evolved similar to the conditional modality suffix that is appearing in present day Turkey Turkish dialects.

In TIEM 40, prepared in Old Anatolian Turkish, the -IcI suffix similar to the -dAçI/-tAçI suffix in TIEM 73, it is seen that it continues its existence with other future tense suffixes in use in the period. Since it is a Quran translation, the suffix that can be clearly identified as meeting the tense function can be considered a non-standardized future tense suffix. -IcI suffix is appearing in present day Turkey Turkish dialects, however, Turcologists put forward different opinions on whether this supplement expresses the future tense or not. In this study, it was pointed out that -IcI is seen as a future tense form in historical sources. In these examples from TIEM 40, where the suffix -IcI is thought to be the future tense conjugation, it is often seen that there is a certainty statement provided by the word *bayık* "undoubtedly". This feature suggests that the supplement is used to express the absolute future tense. It is noteworthy that the same expressions are emphasized with personal pronouns in other Quran translations. The personal pronoun emphasis can be evaluated depending on the fact that it has a divine meaning in the related texts as well as reinforcing the meaning.